Metsä kiehtoo. Ikimetsä Paljakanvaaran laella on innoituksen lähde Alma Heikkilälle ja monille muille taiteilijoille. Sivu 14

VIIKON VAIHDE

Reilua viiniä. Perheen omistama viinitila Etelä-Afrikassa luovutti maitaan työntekijöille. Tuotoilla rakennetaan yhteistä hyvää. Sivu 15

Riistan vuoro. Villiruuan vuosikalenterissa on riistan vuoro. Puolukat sopivat kyytipojaksi. Metsän herkuilla houkutellaan matkailijoita Suomeen. Sivu 16

Pikamuotia kulutetaan kuin ruokaa

Vaatteita ostetaan länsimaissa kuin ruokaa: usein ja halvalla. Hikipajojen työntekijät Aasiassa maksavat pikamuodista kovan hinnan. Valistunut kuluttaja ostaa vaatteita harkitusti ja esittää kysymyksiä kaupoille.

”Hankkikaa mieluummin muutamia hyvin tehtyjä pukuja kuin monta muodikasta tämän vuoden hepenettä.” Näin neuvoi opaskirja Taitava emäntä vuonna 1951.

Vinkki on entistäkin ajankohtaisempi, sillä halpojen hepeneiden haaliminen on kiihtynyt. Olemme haksahtaneet pikamuotiin. Vaatteita ostetaan kuin ruokaa: lähes yhtä usein ja yhtä halvalla. Parasta ennen -päiväyskin tulee vastaan nopeasti.

Siinä missä Taitava emäntä käytti 50-luvulla vaatteisiin 14 prosenttia tuloistaan, nykysuomalaisella kuluu niihin enää neljä prosenttia. Summa vastaa runsasta 1 600 euroa vuodessa.

Vaatteiden hinta on laskenut noin 40 prosenttia 15 vuodessa. Halpuus syntyy tinkimällä ympäristön ja työntekijöiden hyvinvoinnista.

Eroon kertakäyttömuodista

Käsityökirjailija, vaatesuunnittelija **Rinna Saramäki** huomasi käyttävänsä turhauttavan paljon aikaa pukeutumisongelmien kanssa tuskasteluun. Vaatekaappi tursusi, eikä sieltä silti löytynyt päällepantavaa. Teki mieli ostaa uusia vaatteita, mutta tilanne ahdisti.

Saatuaan lapsen Saramäellä ei ollut enää aikaa joka-aamuiseen pukeutumisrumbaan. Hän päätti korjata tilanteen kertaheitolla. Tempauksesta syntyi kirja Hyvän mielen vaatekaappi. Sen lähestymistapa pukeutumisongelmaan on virkistävä: Ratkaisemalla omat vaatepulmansa tulee puuttuneeksi samalla maailmanlaajuisen muotiteollisuuden epäkohtiin.

Saramäki löysi netistä avukseen Projekti 333 -ohjelman. Kaikessa yksinkertaisuudessaan siinä valitaan vaatekaapista 33 vaatetta, joihin pukeudutaan kolmen kuukauden ajan. Myös kengät, laukut, korut, asusteet ja ulkovaatteet pitää mahduttaa lukuun.

Sen sijaan alus- ja urheiluvaatteita sekä kotona käytettävää oloasua ei tarvitse laskea mukaan.

Kaikki loput vaatteet viedään varastoon. Saramäki huomasi, että 33 vaatteella tosiaan pystyy kattamaan lähes kaikki elämäntilanteet.

”Projektin myötä omaa vaatevarastoaan katsoo uusin silmin. Saattaa ällistyä, miten paljon epäkäytännöllisiä riepuja on tullut säilytettyä.”

Laatu ennen kaikkea

Hyvän mielen vaatekaapista ei löydy syyllisyydentuntoa aiheuttavia virheostoksia, eikä kasaa eriparisia vaatekappaleita. Sieltä ei vyöry tekstiiliryöppyä lattialle, eikä asukokonaisuuksien etsiminen aiheuta päänsärkyä.

Hyvän mielen vaatekaapin perustana on tietoisuus omasta tyylistä ja omista tarpeista. Saramäki suosittelee suunnittelemaan sisällön kynän ja paperin kanssa. Turhat rytkyt voi lahjoittaa pois ja täydentää tarvittaessa laadukkailla, monikäyttöisillä vaatteilla.

Saramäki muistuttaa, ettei täydentäminen tarkoita välttämättä uuden ostamista, vaan kirpputorilöydösten tekemistä, korjaamista, teettämistä tai jopa lainaamista.

Vaatekaapin siivouksen jälkeen on helpompi välttää houkutukset ostaa uutta.

”Kauneinkaan vaate ei ole omistamisen arvoinen, jos se ei täytyä pukeutumistarvetta, sovi muiden omistamiesi vaatteiden kanssa yhteen ja kohenna vaatekaapin kokonaistasoa”, Saramäki pohtii.

Hän kannustaa budjetoimaan vaateostoksiin käytettävät varat. Silloin välttää ostamasta halvinta kertakäyttömuotia.

Riepu takaisin kauppaan

Laadukkaan, kestävän vaatteen ostamista Saramäki pitää ekotekona.

”Voi vain ihmetellä, miksi kaikkein surkeimpia rättejä saa ylipäänsä myydä, kun muidenkin tavaroiden laatua säädellään EU:ssa.”

Pahimmillaan hikipajassa kokoon kursittu vaate venähtää käyttökelvottomaksi ensimmäisessä pesussa. Eikä hintakaan valitettavasti aina takaa laatua.

Saramäki patistaa kuluttajia palauttamaan huonolaatuiset rievut kauppaan ja antamaan kirjallista palautetta.

Hän kannustaa myös tiedustelemaan yrityksiltä vaatteiden alkuperää ja tuotanto-olosuhteita. Saramäki itse on ottanut yhteyttä ainakin kymmeneen vaatefirmaan. Viimeksi hän sai epämääräisen vastauksen alusvaatevalmistajalta.

”Vastauksesta huolimatta kysyminen on tärkeää”, kirjailija kannustaa.

Kansalaisjärjestöt eivät yleensä neuvo boikotoimaan vaatemerkkejä tai valmistusmaita, koska ostolakot iskevät kipeimmin heikossa asemassa oleviin työntekijöihin. Paras keino on painostaa vaatefirmoja parantamaan työntekijöiden oloja.

Minimipalkka Bangladeshissa on noin 30 euroa kuukaudessa. Sillä ei saa edes riittävää ravintoa. Saramäen laskelmien mukaan tehdastyöläisten palkan tuplaaminen tai jopa triplaaminen elinkelpoiselle tasolle nostaisi länsimaassa myytävän t-paidan hintaa noin 2,50 euroa. Siihen kuluttajilla olisi varmasti varaa.

T-paidan hinnanmuodostus

Lähde: Hyvän mielen vaatekaappi	Kulut/kpl, euroa		
	Standardipaita	Ompelijan reilun palkan paita	Kaikin puolin reilu paita
Kangas	1,24	1,24	2,70
Ompelutyö	0,04	0,11	0,11
Tehtaan kate ja voitot	0,23	0,62	0,62
Agentin komissio 10 %	0,15	0,19	0,34
Rahti Suomeen ja Suomessa	1,00	1,00	1,00
Vaateketjun hinta	**2,66**	**3,16**	**4,77**
Haaraliikkeen ostohinta	5,32	6,32	9,54
Myyntihinta	10,64	12,64	19,08
Alv 24 %	2,55	3,03	4,60
Yhteensä	**13,19**	**15,67**	**23,68**

Rinna Saramäki on siivonnut kaapistaan turhat vaatteet. Viisi vuotta vanhasta villatakista joutuu välillä nyppimään nukkaa pois, jotta se pysyy siistinä.

Materiaalilla ei merkitystä

Saramäki ei nosta yhtäkään kangasmateriaalia ylitse muiden: ”On melkeinpä samantekevää, mistä materiaalista tuotettuja vaatteita hankkii, jos niitä hankkii tarpeeksi vähän.”

Ympäristön kannalta yksikään laajasti käytetty tekstiililaatu ei ole selkeästi toista parempi. Puuvilla on runsaasti torjunta-aineita vaativa vesirohmu, kun taas maatumattoman polyesterin valmistus vaatii paljon energiaa ja aiheuttaa päästöjä. Villan tehotuotanto puolestaan kuluttaa vettä ja vaatii tilaa.

Suomessa sen sijaan villan tuotantoa kannattaisi Saramäen mielestä lisätä. Myös puuperäisen viskoosin tuotanto sopii metsäiseen maahan.

Hän toivoo, että vaateteollisuus elpyy Suomessa. Itse hän suosii muun muassa kotimaisia sukkahousuja.

Tiedot tehtaista julkisiksi

Suomeen tuodaan vuosittain miljardin euron arvosta vaatteita. Tärkeimpiä tuontimaita ovat muun muassa Kiina, Turkki, Viro, Intia ja Bangladesh, jonka vaatetehtailla on sattunut meilläkin uutiskynnyksen ylittäneitä tulipaloja ja rakennusten romahduksia.

Vaatteissa ei valitettavasti kerrota, paljonko niiden valmistus on kuluttanut ympäristöä, ovatko ne ommeltu nälkäpalkalla ja onko tuote huonolaatuinen.

Oman ongelmansa alkuperän seurantaan tuo se, että kangas voi olla sekoitus neljän maanosan puuvilloja, jotka on kehrätty kolmessa eri maassa.

Laatusertifikaatteja väärennetään yleisesti muun muassa Kiinassa ja länsimaisia tarkkailijoita varten pidetään erillistä kirjanpitoa.

”Ostokäyttäytymisellä on vaikea vaikuttaa, jos tietoa ei ole saatavilla. Kunpa olisikin olemassa yksiselitteinen Jeesmerkki, joka takaisi tuotantoketjun ekologisuuden ja eettisyyden”, Saramäki huokaa.

Hänen mielestään selkeä parannus olisi, jos vaatteen valmistanut tehdas ilmoitettaisiin vaatteen pesuohjelapussa. Jos tiedot eivät siihen mahdu, ne voitaisiin julkistaa netissä.

Valveutuneimmat yritykset ovat niin jo tehneetkin. Esimerkkeinä hollantilainen luksusmerkki Honest By ja urheiluvaatevalmistaja Nike. Myös ruotsalainen pikamuotijätti H&M on luvannut julkistaa käyttämänsä tehtaat. Ilmeisesti imagohyöty alkaa kiinnostaa isoja ketjuja.

KATJA LAMMINEN

Rinna Saramäki: Hyvän mielen vaatekaappi. 300 sivua. Atena.

Voi vain ihmetellä, miksi kaikkein surkeimpia rättejä saa ylipäänsä myydä, kun muidenkin tavaroiden laatua säädellään EU:ssa.

Miten valvonta pelaa, Seppälä ja Lindex?

Ostan toisinaan vaatteita Seppälästä ja Lindexiltä. Molemmat ketjut omistaa suomalainen Stockmann-konserni.

Missä maissa syysmallisto on pääasiassa valmistettu, viestintäpäällikkö Anna Bjarland Stockmannilta?

Suurin osa Lindexin ja Seppälän tuotteista valmistetaan Aasiassa. Tällä hetkellä suurimmat tuotantomaat ovat Lindexin osalta Kiina, Bangladesh ja Turkki ja Seppälän osalta Kiina, Intia ja Bangladesh. Alkuperämaat on merkitty tuotteisiin.

Miksi tehtaita ei kerrota esimerkiksi nettisivuilla?

Lindexin kotisivulla oleva tehdas- ja toimittajalistaus kattaa noin 95 prosenttia Lindexin tuotannosta ja noin 80 prosenttia koko Stockmann-konsernin omien merkkien tuotannosta.

Seppälä ja Stockmann eivät toistaiseksi ole julkaisseet listaa tavarantoimittajien tehtaista.

Miten varmistetaan, että työolot ovat turvalliset ja palkka riittävä?

Stockmann-konserni on jäsenenä Business Social Compliance Initiative (BSCI) -aloitteessa, joka tähtää työolojen parantamiseen tavarantoimittajien tehtaissa.

Tavaratalot ovat myös sitoutuneet kansainvälisen tavaratalojärjestön IADS:n vastuullisen tuonnin periaatteisiin.

Toukokuussa Stockmann liittyi Bangladeshin palo- ja rakennusturvallisuuden sopimukseen. Lisäksi 11 Stockmannin käyttämällä tehtaalla on Social Accountability International (SAI) -kansalaisjärjestön kehittämä SA8000-sertifiointi.

Jokaisessa ostokonttorissa on 1–2 vastuullisuusasiantuntijaa, jotka tarkastavat ja kouluttavat tehtaita. Viime vuonna tarkastuksia tehtiin 170. Jokainen tehdas tarkastetaan ennen tuotannon aloittamista.

Työoloja ja ympäristöasioita edistetään myös lukuisten vapaaehtoisten hankkeiden kautta.

KATJA LAMMINEN

MERKKEJÄ

Valinnan helpottamiseksi

Pohjoismainen ympäristömerkki (joutsenmerkki) asettaa kullekin kuidulle omat vaatimuksensa. Kasvikuitujen on oltava luomua. Merkki rajoittaa kemikaalien käyttöä ja asettaa kriteerit työntekijöiden olosuhteille.

EU-kukka (Ecolabel) takaa pienet päästöt valmistusprosessissa, asettaa vaatimuksia kestävyydelle ja rajoittaa haitta-aineita.

GOTS takaa luonnonkuitujen luomutuotannon ja rajoittaa jatkojalostuksen kemikaaleja. Sisältää joitakin sosiaalisia kriteerejä.

Better Cotton Initiative (BCI) pyrkii parantamaan puuvillan tuotantoa ekologisesti ja eettisesti.

Öko-Tex 100 takaa tuotteen vaarattomuuden käyttäjälle, muttei puutu ympäristövaikutuksiin.

Reilun kaupan merkki varmistaa kunnollisen korvauksen puuvillan kasvattajalle ja yhteisölle. Rajoittaa myös kemikaalien käyttöä.

Lähde: Hyvän mielen vaatekaappi